

Неда М. Маенза*

Универзитет Сингидунум

Пословни факултет

Катедра за стране језике

УЗРОЦИ ПОТЕШКОЋА ПРИ УЧЕЊУ ФРАНЦУСКОГ КАО ДРУГОГ СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА СЕКУНДАРНОМ И ТЕРЦИЈЕРНОМ НИВОУ ОБРАЗОВАЊА**

Учење страних језика заузима важно место како на глобалном тако и на васпитно-образовном пољу. Образовни систем наше земље је препознао битност учења страних језика, те поред матерњег, промовише знање најмање два језика, које појединца оспособљава да их користи у складу са својим потребама и интересовањима.

Теоријски оквир овог истраживања, кроз методу теоријске анализе и технику анализе садржаја релевантне литературе, усмерен је на усвајања страних језика, са посебним освртом на изазове при учењу француског језика. У раду смо желели да нагласимо значај и утицај индивидуалних фактора попут посвећености раду и осећањима која преовлађују у процесу учења страних језика.

Циљ овог истраживања је испитати са каквим се потешкоћама сусрећу србофони ученици и студенти, који на секундарном и терцијерном нивоу образовања, уче француски, као други страни језик.

Кроз анализу одговора анкетног упитника и интерпретацију резултата спроведеног истраживања у којем је учествовало 250 испитаника, са гимназијског и факултетског нивоа образовања, долазимо до сазнања да су изазови при учењу француског језика проузроковани недовољним радом, минималним учењем и залагањем. Истраживање је потврдило да године учења француског језика ипак утичу на осећања која се побуђују: негативна осећања су заступљенија на почетном нивоу учења, док су позитивна на страни оних који су на напредном нивоу и дуже уче француски језик. Важан увид је да велику препреку и блокаду представља немогућност свакодневног коришћења француског језика.

Кључне речи: учење страних језика, француски језик, ученици, студенти, језичке потешкоће

1. Уводна разматрања

Учење страних језика је важан сегмент образовно-васпитног рада на свим нивоима образовања. Енглески језик, као први страни језик, већински је заступљен на нашим просторима, док се са изучавањем другог страног језика (француски је један од њих) почиње нешто касније. Језичка комуникативна компетенција француског, као другог страног језика, треба ученику да обезбеди коришћење језика тј.

* nmaenza@singidunum.ac.rs

** У раду су представљени резултати једног дела истраживања, спроведеног за потребе израде мастер рада под називом Изазови при учењу француског као другог страног језика према виђењу ученика и студената, обрађеног на Факултету педагошких наука у Јагодини 15.12.2021.

једноставних језичких средстава у циљу вођења елементарне писане и усмене комуникације, преношења и разумевања информација и остварење интеракције у приватном, пословном и образовном контексту.

Избор страног језика зависи од многобројних фактора, а као најбитнији може се издвојити политичко-културни утицај земље чији се језик бира и нуди у настави. У основним и средњим школама на нашим просторима, у другој половини XX века па све до данас, енглески језик се значајно шири преузимајући водећу улогу у односу на француски, руски и немачки језик. У последњој деценији XX века, чак више од 50% школа на територији Србије својим ученицима нуди два страна језика, док су у свим гимназијама два страна језика обавезна (FILIPOVIĆ, VUČO i dr. 2006).

Кроз релевантна образовна документа великог пројекта реформе наставног програма под покровитељством Министарства просвете и науке Републике Србије 2000. године се указало да у нашој земљи постоји свест о важности учења страних језика: српски образовни систем захтева обавезно учење страног језика од првог разреда основног образовања, а од петог разреда се уводи и обавезан други страни језик. Из тога се може закључити да образовно законодавство и језичка политика образовног система Србије иду у корак са Европом и промовишу знање најмање два језика, поред матерњег, које појединца оспособљава да их користи у складу са својим потребама и интересовањима (VUČO i FILIPOVIĆ 2013).

Упркос напорима српског образовног система да промовише плурилингвизам, стручњаци истичу неке мане овом поимању. Као прво, чак више од 95% ђака у Србији као први страни језик учи енглески, што је разумљиво сагледавајући његову улогу и значај на глобалном светском нивоу, али се тиме неоправдано даје предност енглеском језику и не оставља се простора кључном раном развоју неког другог страног језика. Наиме, након прерастања лингвистичког доба (које наступа од 10. до 12. године) улази се у стадијум фонетске инерције и све теже се имплементира, односно репродукује неки звук (фонем), јер опада физичка могућност артикулације звукова како се они могу чути. Реч је о проблему артикулације, а не о когнитивном проблему (PIVČEVIĆ 2018: 496). Као друго, сматра се да је другом страном језику додељен недовољан број часова који би омогућио ученицима да достигну предвиђени ниво А2, у складу са Заједничким референтним оквиром Савета Европе (COUNCIL OF EUROPE 2001).

Француски језик, који се у Србији углавном изучава као други страни језик, и данас је присутан на светској сцени и у савременом свету има велику важност. Суочавајући се са демотивисаним ученицима, као и измењеним наставним процесом, француски језик код наше ђачке и студентске популације почиње да губи статус корисног и употребљивог језика. Ова појава може бити у директној спречи са језичком политиком на нашим просторима која фаворизује и предност даје енглеском и немачком језику. Сва превирања на језичкој сцени рефлектују се на ученика: подстичу га или га обесхрабрују у процесу учења. Новије поимање је довело до промена у настави страних језика промовишући стицање културних компетенција за поштовање еманципованих вредности и подстицање толеранције, поштовања и отворености ка другима и подржавање интеркултуралне размене идеја и искустава:

„Интеркултурална способност да се успешно комуницира с особама из

других култура постепено се развија. Посебан аспект ове компетентности је интеркултурална осетљивост тј. опажање релевантних културалних разлика и развој позитивних осећања према њима” (PETROVIĆ 2019: 207-209).

2. Теоријски приступ раду

Предмет овог истраживања представљају ставови ученика/студената о пошешкоћама при учењу и савладавању француског, као другог страног језика. Користећи методу теоријске анализе и технику анализе садржаја релевантне литературе, желимо да укажемо на теоријске оквири и досадашња истраживања на пољу усвајања страних језика, са посебним освртом на изазове при учењу француског језика. Лингвисти, од којих се као пионир у овој теорији издваја Крашен, подвлаче разлику између два процеса: учење (*learning*) и усвајање (*acquisition*) (KRAŠEN 1982). Процес учења одвија се свесно, експлицитно, у институционалном контексту, темељи се на облицима који преносе значење, а говорник који учи страни језик на тај начин развија способност граматичког просуђивања без икакве интуиције. Супротно учењу, усвајање језика темељи се на значењу и подразумева висок ниво језичког осећаја, тај процес је несвесан, имплицитан, у природном контексту, при чему поседујемо завидну граматичку интуицију (BAJRIĆ 2009: 137).

Треба истаћи појаве и околности када се страни језик учи с циљем стицања знања о језику, његовим облицима и формама, граматичком систему. Тада, у већини случајева, не долази до спонтане језичке употребе. Студенти који се примарно баве језиком (на нематичној територији) стичу знање о језику, књижевности, култури и цивилизацији народа чији се језик изучава. За разлику од ученика/студената који језик уче у матично говорној земљи под сасвим другачијим светлом, акценат је на комуникативном аспект, с циљем да се говорник што лакше и брже инфилтрира у друштво и нову социјалну средину. Ово потврђују и истраживања о времену проведеном у инсотранству на циљаном говорном подручју као једном од најјачих варијабла за боље познавање језика (KINGINDŽER 2008). Контакт са новим језиком и културом може имати импликације на ученике и утицати на интеграцију са циљаном језиком и културом (GARDNER 2010).

Приликом учења страног језика ученици/студенти користе различите стратегије као алат који им помаже да самостално утичу на учинковитост, ефективност и ефикасност учења страног језика. Поред стратегија учења и уз њихову улогу у овладавању језиком, треба додати стил учења, став према учењу, мотивацију и страх од језика који ученик доживљава (BOŽINOVIĆ i PERIĆ 2012). Неки значајни фактори имају утицај на мотивацију ученика и директно су повезани са часом и наставом страног језика, а посебно желимо да издвојимо анксиозност. Најпре је неопходно напоменути да психолози праве разлику између анксиозности изазване на часовима страних језика и анксиозности уопште, која се сматра сталном цртом личности једног појединца. Анксиозност на часовима страних језика (*foreign language classroom anxiety*) јесте стање када појединац доживљава блокаде на часовима страног језика (иако у другим ситуацијама и за време других предмета у школи такав проблем се не дешава) или заборавља граматичка правила и све научено током теста, јер је врло нервозан (HORVIC, HORVIC i dr. 1986: 126). Студија наведених аутора је даље пока-

зала да је анксиозност ученика усмерена на две језичке вештине: вештину слушања и разумевања, као и вештину говорења тј. усменог изражавања. Овome треба додати и усмено одговарање на питања на страном језику, а посебно усмено испитивање тј. усмени део испита. Ученици који показују висок ниво анксиозности углавном користе различите граматичке структуре и комуникацијске стратегије, имају проблем са перцепцијом звукова и разумевањем наставника. Оно што ученике највише плаши на часу је излагање пред целим разредом/пред осталим колегама. Анксиозни ученици на часу страног језика су мишљења да је боље да ништа не кажу уколико нису способни да то правилно изговоре.

Као најзначајнији извори анксиозности наводе се ниско самопоштовање и компетитивност. Компетитивност може изазвати анксиозност код ученика на часу страног језика уколико се он пореди са осталим ученицима на часу, у учионици или са својом идеалном визијом о себи самом. Поред тога, истраживање показује да велика и нереална очекивања ученика при учењу страних језика у великој мери могу да допринесу анксиозности. Ученици сматрају да је најважније имати одличан изговор и акценат, да су две године довољне да би се течно и флуентно говорио страни језик – што указује на висок ниво њихових очекивања (JUNG 1991: 427-428). Такође се истиче да наставници у великој мери утичу на појаву анксиозности код ученика, као и чињеницу да су одговорни за атмосферу која влада на часу у учионици. Према Гарднеру (2010), анксиозност је научена емоционална реакција и последица је поновљених негативних искустава на часу страног језика. Треба напоменути да анксиозност, осим негативних, може проузроковати и позитивне ефекте при учењу страног језика – може повећати мотивацију код ученика (GARDNER 2010) и допринети напредовању и побољшању резултата у учењу.

Француски језик се доживљава као леп, али тежак језик. Посебно га слависти дефинишу као тежак страни језик. Интересантно је поменути да такво виђење ипак представља субјективан дојам: не постоје лаки и тешки или једноставни и сложени језици, такво етикетирање и подела представљају „субјективан дојам, јер тешко да говорник може бити објективан“ (JAGUELO 1988: 134).

Досадашња истраживања су показала да су изазови при учењу француског језика проузроковани недовољним радом и посвећености, као и грешкама различитог узрока и природе. Посебно треба истаћи међујезички утицај који настаје услед интерференције са матерњим језиком или са другим страним језиком који се уче. Издвајају се специфичне потешкоће при учењу француског језика: 1) *Изговор француског језика* који се у великој мери разликује од матерњег српског језика. Проблематиком изговора француских гласова код полазника са подручја Балкана посебно се бавио Петар Губерина (2010). Француски језик познаје назале и карактеристичне феномене као што су елизија, повезивање и хомофонија, управо ове појаве задају муке србофоним говорницима. Затим, интересантно је поменути и хиперкорекцију – повезивање речи (феномен карактеристичан за француски језик) тамо где то није потребно (PIVČEVIĆ 2018). У усменом излагању, потешкоће се јављају на нивоу прозодије, како интонације тако и акценатуације (RAKIĆ 2014); 2) *Изазови са вокабуларом* француског језика се јављају на нивоу интерференције, не само са матерњим језиком већ и са енглеским. Реч је о ненамерним и несвесним асоцијацијама

и интерференцијама, које понекад могу помоћи, али у неким ситуацијама и одмажу. Посебно ако узмемо у обзир појаву „лажних пријатеља“ (*les faux amis*). Према дефиницији то је пар француских и енглеских речи које су по форми сличне, али имају у потпуности или делимично различито значење (OXFORD ADVANCED LEARNER'S DICTIONARY) и 3) *Граматика* – проблеми синтаксичке природе, те се као највећи изазов издваја употреба члана, избор рода именица, затим слагање рода и броја именица и придева, слагање партиципа прошлог, употреба субјунктива. Неке од наведених феномена наш матерњи српски језик не познаје (постојање и употреба члана и субјунктива) што нас логично и доводи до закључка да србофоним ученицима није лако да се повежу, интегришу и до краја у потпуности разумеју њихову сврху и употребу. Већина осталих наведених појава постоје у српском језику, али се реализују на другачији начин и другачијим језичким средствима, па њихово упоређивање и компаративна анализа би помогли у бољем усвајању француских синтаксичких појава.

Бајрић (2009) у својим истраживањима долази до закључка да потешкоће постоје у усменом изражавању проузроковане недовољном вежбом и одабиром неадекватних метода при савладавању француског изговора, вокабулара, граматике, али и неискоришћеним знањима из матерњег језика које може бити од непроцењиве вредности.

Посебно треба поменути рад Маје Пивчевић (2018) у којем је приказано виђење изворних говорника француског језика, кроз извештаје, у виду спољашњег вредновања наставног процеса, као и студената француског језика са подручја Балкана, а у циљу доприноса настави француског језика на нашим просторима. Закључак је да најчешћи проблеми са којима се сусрећу студенти француског језика, управо су француски изговор, вокабулар, граматика, а као последица тога произилазе потешкоће при усменом изражавању. Примедба која је дата односи се на недовољно вежбање и одабир непримерених и неадекватних метода.

Све нам указује да је неопходно истражити са каквим се потешкоћама сусрећу србофони ученици/студенти при учењу француског, као другог страног језика, на секундарном и терцијерном образовном нивоу. Такво истраживање може допринети васпитно-образовној пракси и изнедрити нови пут како умањити отпор, а повећати мотивацију при учењу овог романског језика.

3. Методологија истраживања

Учење француског језика захтева континуиран рад, редован контакт, практичну примену и вежбу, уложено време, као и солидну мотивацију. Многи ученици/студенти немају довољно времена да му се посвете или нису спремни на такву врсту труда и напора, па наилазе на потешкоће у савладавању овог језика. Такође често се сусрећемо са појавом да је ученицима/студентима веће пасивно од активног знања – употребна вредност наученог је мала. Стога, циљ ове студије је сазнавање узрока који ученицима/студентима изазивају потешкоће, препреке и nelaгодности током процеса учења француског, као другог страног језика.

Поставили смо два истраживачка задатка, која гласе:

1. Испитати да ли ученици/студенти довољно и редовно вежбају и да ли су

довољно посвећени учењу француског језика.

2. Испитати да ли ученици/студенти имају страх да направе грешку и шта их блокира да говоре француски језик.

У складу са формулисаним задацима, постављене су хипотезе овог истраживања:

1. Претпоставља се да ученици/студенти нису довољно посвећени учењу, вежбању и примењивању француског језика.
2. Претпоставља се да ученици/студенти осећају нелагодност, мањак самопоуздања и несигурност у знању када треба да говоре на француском језику.

За потребе овог истраживања, а како би се дошло до прецизнијих података, дефинисане су једна зависна и три независне варијабле. Зависну варијаблу представљају ставови ученика/студената о потешкоћама при учењу француског као другог страног језика. Независне варијабле смо дефинисали у три категорије: 1) ниво образовања, образовна институција: гимназија или факултет; 2) године учења и пређашње искуство и 3) обавезни или изборни предмет.

Узорак истраживања обухвата 250 испитаника на територији Србије и представљају га ученици Прве и Друге крагујевачке гимназије у Крагујевцу и студенти Универзитета Сингидунум у Београду. Реч је о намерном узорку и тај узорак чини 186 гимназијалаца, што представља 74,4% укупног броја испитаника, и 64 студента односно 25,6% укупне испитивачке популације. Када је реч о другој независној варијабли, која се односи на године учења француског као другог страног језика, процентуална структура од 250 испитаника и 100% валидног узорка истраживања је следећа: 16% испитаника је француски тек почело да учи или учи мање од четири године, 19,6% га учи већ дужи низ година од осам до дванаест, док 64,4% овај језик изучава од четири до осам година свог школовања. Када говоримо о трећој независној варијабли: да ли је француски језик испитаницима обавезан или изборни предмет, валидан узорак истраживања распоређен је на следећи начин: 51,6% испитаника се изјаснило да им је то обавезан предмет који морају да похађају према плану и програму и у понуди је избора другог страног језика у образовној институцији коју похађају, док се 48,4% испитаника изјаснило да им је француски изборни предмет, да су га од осталих других страних језика који се изучавају у школи или на факултету, сами бирали.

За потребе овог истраживања примењене су метода теоријске анализе и дескриптивна метода. Метода теоријске анализе коришћена је кроз теоријски део рада. У истраживању, за потребе методолошког дела рада, дескриптивну методу смо користили у прикупљању, обради, опису и интерпретацији резултата истраживања. Када је о техникама реч, у теоријском делу рада коришћена је техника анализе садржаја. Техником анкетирања испитани су ставови ученика/студената о потешкоћама са којима се сусрећу током учења француског као другог страног језика. С обзиром на начин прикупљања података, ово истраживање је емпиријског карактера.

Од инструмената у овом истраживању коришћен је упитник под називом Анкетни упитник о ставовима ученика/студената о потешкоћама при учењу француског језика. Овај инструмент је посебно креиран у сврху овог емпиријског ис-

траживања. Анкета се састоји из две целине. Питања су отвореног, затвореног и комбинованог типа. У првом делу, питања се односе на независне варијабле овог истраживања, дакле, на опште податке о узорку; док се у другој целини налазе питања која се односе на сагледавање ставова ученика/студената о потешкоћама на које наилазе током учења француског као другог страног језика. У другом делу упитника испитујемо зависну варијаблу и он садржи више целина у складу са постављеним задацима истраживања.

Прва два питања упитника се односе на први истраживачки задатак и испитују ставове ученика/студената о редовности и довољној посвећености учењу француског језика. Треће и четврто питање анкете упућују на други задатак истраживања и теже да открију ставове испитаника о бојазни, страху, nelaгодности и блокади при коришћењу француског језика.

Ученици/студенти, испитаници ове студије, упитник су попуњавали онлајн. Упитник је дистрибуиран путем мејла или путем друштвених мрежа. Испитаницима је загарантовано да је истраживање анонимно и да ће се користити искључиво у научноистраживачку сврху. Након онлајн попуњеног упитника, резултати су сумирани и извршена је обрада добијених података.

Сви добијени подаци обрађени су у SPSS 20.0 (*IBM Corp. Released 2011. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 20.0 Armonk, NY: IBM Corp.*) софтверском пакећу. У овој студији коришћене су дескриптивне и аналитичке статистичке методе. Подаци добијени упитником обрађени су квалитативно – анализирањем одговора испитаника. Поред коришћења статистичких параметара: величина узорка N , фреквенција (f) и проценти (%), употребили смо и статистичку технику за укрштање варијабли *Crosstabs* да бисмо видели специфичности одговора укрштањем зависне и независне варијабле, дакле, ради утврђивање разлике у одговору гимназијалаца и студената, као за дистинкцију и битности фактора колико дуго се језик изучава и да ли је он обавезан или изборни предмет. Од аналитичких статистичких метода коришћени су тестови разлике и то непараметријски: Пирсонов хи-квадрат тест и Фишеров тест тачне вероватноће.

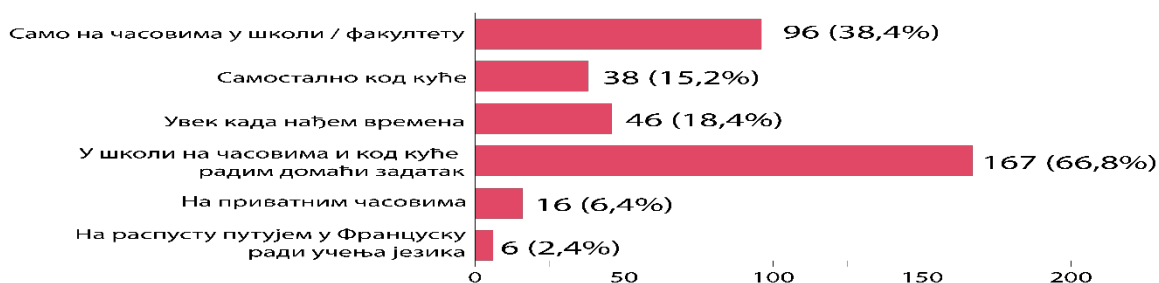
Резултати истраживања представљени су и интерпретирани текстуалним путем, као и уз помоћ статистичких табела и графичким приказом. Графикон је подесан начин којим се „исказују квалитативни и квантитативни резултати и односи о проучаваним појавама” (MAKSIMOVIC i OSMANOVIC 2020: 72).

4. Анализа и интерпретација резултата истраживања

4.1. Први истраживачки задатак

У истраживању се најпре кренуло од испитивања ставова ученика/студената о довољној посвећености француском језику и редовном учењу и вежбању циљаног језика. Стога, прва два питања анкетног упитника теже да испитују гимназијалце и студенте када и у којим приликама, као и колико су често/редовно у контакту са француским језиком.

Француским се бавим:

Графички приказ 1. Посвећеност учењу француског језика

Путем Графикана 1 приказани су одговори испитаника на прво питање које је креирано тако да испитаници имају могућност вишеструког избора. На основу анализираних одговора можемо закључити да велика већина гимназијалаца и студената, чак 66,8% учесника анкете се другим страним језиком, у нашем случају француским, бави једино у школи/на факултету током часова и радећи домаћи задатак код куће. Француским језиком, само на часовима, бави се 38,4% испитаника, не придајући времена ни простора већем улагању и труду. Свега 6,4% испитаника француски утврђује и додатно вежба на приватним часовима – што нам сигнализира да ђацима нису неопходна допунска објашњења, да градиво успевају да науче самостално и да је рад са наставницима/професорима у школи или на факултету довољан и задовољавајући. Интересантан је податак да 15,2% испитаника практикује да се самостално бави овим романским језиком, што указује на посебне афинитете и симпатије према овом језику и вољи да се он добро савлада. Чињеница да се 18,4% од укупног броја испитаника окупира учењем овог језика увек када за то нађе време, показује нам да се гимназијалци и студенти опредељују да своје слободно време користе усавршавајући француски језик. Нажалост, свега 2,4% испитаника има прилику да језик усавршава на изворном говорном подручју, што представља најбољи и најадекватнији начин учења страног језика и интеграције са језиком. Свега шест од укупно 250 испитаника има могућност да језик усавршава на наменски организованим путовањима ради учења језика у Француској или некој од франкофоних земаља.

Како бисмо јасније увидели да ли је значајно битна разлика у посвећености учењу француског језика, наш узорак смо посматрали у односу на независну варијаблу да ли је испитаницима француски језик обавезан или изборни предмет у школи односно на факултету.

Табела 1. Посвећеност учењу француског језика у односу на то да ли је предмет обавезан или изборни

Француским језиком се бавим		Француски језик као предмет				p
		изборни		обавезни		
		N	%	N	%	
само на часовима у школи / на факултету	не	75	62,0%	79	61,2%	0.904 ^a
	да	46	38,0%	50	38,8%	
самостално код куће	не	103	85,1%	109	84,5%	0.890 ^a
	да	18	14,9%	20	15,5%	
увек када за то нађем времена	не	92	76,0%	112	86,8%	0.028 ^a
	да	29	24,0%	17	13,2%	
у школи на часовима и код куће радим домаћи задатак	не	42	34,7%	41	31,8%	0.623 ^a
	да	79	65,3%	88	68,2%	
на приватним часовима	не	115	95,0%	119	92,2%	0.367 ^a
	да	6	5,0%	10	7,8%	
на распусту путујем у Француску ради учења језика	не	118	97,5%	126	97,7%	1.000 ^b
	да	3	2,5%	3	2,3%	

^a Пирсонов хи-квадрат тест ^b Фишиеров тест тачне вероватноће

Дистрибуција одговора у односу на то да ли је француски испитаницима обавезан или изборни предмет и посвећеност учењу циљаног језика, указује да је посвећеност језику веома слична, без обзира на то да ли је француски језик испитаницима изборни или обавезни предмет. Међутим, постоји евидентно већи проценат ученика/студената који се француским језиком баве *увек када за то нађу времена* у групи испитаника којима је то изборни предмет. Ова разлика је статистички значајна и износи $p=0,028$.

Колико често вежбате француски ?

Графички приказ 2. Редовност у учењу француског језика

Графикон 2 нам демонстрира редовност учења и вежбања француског језика код средњошколске и студентске популације. Можемо да уочимо да су наше претпоставке тачне и да се и гимназијалци и студенти француском језику посвећују једино пред тест, контролни или писмени задатак односно пред колоквијум и испит – чак 47,2% укупног броја испитаника, док 20,4% учесника анкете се изјашњава да се другим страним језиком бави искључиво на настави и самом наставном процесу на часовима и предавањима – што представља минимум ангажовања и давања значаја учењу страног језика и упућује на јасну немогућност напредовања и прављења помака у савладавању неког страног језика. За 29,2% испитаника је потврђено да се француским баве неколико пута недељно, мимо часова у школи. Свега 3,2% од укупног броја испитаника практикује и фреквентно свакога дана се посвети учењу, вежбању и усавршавању овог романског језика.

Табела 2. Редовност учења француског језика у односу на то да ли је предмет обавезан или изборни

			Учесталост вежбања француског језика				укупно
			пар пута недељно	пред тест	само на часовима	сваког дана	
Француски језик	изборни	N	41	50	28	2	121
		%	33,9%	41,3%	23,1%	1,7%	100,0%
	обавезан	N	32	68	23	6	129
		%	24,8%	52,7%	17,8%	4,7%	100,0%
Укупно		N	73	118	51	8	250
		%	29,2%	47,2%	20,4%	3,2%	100,0%

Ако сагледамо Табелу 2, уочавамо да постоји сличност у дистрибуцији одговора испитаника којима је француски језик изборни или обавезни предмет, са малим разликама у одређеним категоријама. Статистичком анализом, Фишеровим тестом тачне вероватноће није добијена статистички значајна разлика између испитиваних група према учесталости учења и вежбања француског језика (Fisher's Exact test $p=0,108$).

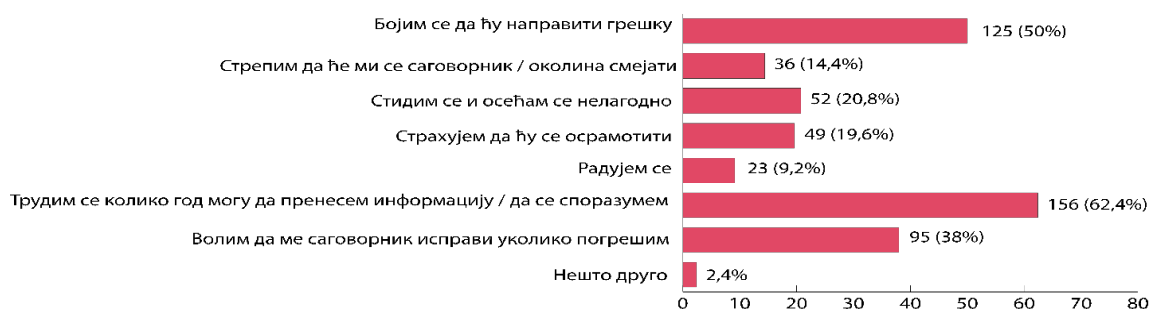
Резимирајући одговоре на прва два питања, можемо да констатујемо да је прва хипотеза овог истраживања у потпуности тачна: испитаници, гимназијалци и

студенти, нису довољно посвећени нити редовни у учењу и вежбању француског језика, те нам се јасно ставља до знања зашто већина средњошколаца и студената има реалних потешкоћа у овладавању и усвајању француског језика и представља велики доказ зашто је већини средњошколаца и студената тешко да савладају и напредују у овладавању овог романског језика. Позитиван закључак је да се више и увек када за то нађу времена, француским језиком баве испитаници који су својевољно изабрали да уче овај други страни језик. Редовност у вежбању и усавршавању овог језика значајно не варира и готово је иста код испитаника који су француски језик добили као обавезан предмет и оних који су својом вољом одабрали да га изучавају.

4.2. Други истраживачки задатак

Наша студија се наставља сазнавањем односа ученика/студената према француском језику и осећајима који им тај језик буди када треба конкретно да га употребе и сврсисходно користе, да ли се јавља мањак самопоуздања и несигурност у знању када треба да говоре на француском језику, постоји ли бојазан или нелагодност да направе грешку и да ли имају блокаду када користе француски језик. Треће и четврто питање анкетног упитника су конципирани по принципу вишеструког избора, али и уз могућност отвореног типа одговора, како би испитаници могли да пруже и неко своје додатно опажање и искуство. Оба питања упућују на други истраживачки задатак и теже да открију ставове испитаника о томе како се осећају када треба да се служе француским језиком и шта је то што их спречава или чак блокира да проговоре и уопште користе овај језик.

Када треба да говорим на француском:

Графички приказ 3. Приказ осећања док се користи француски језик

Кроз Графикон 3 примећујемо позитивну чињеницу да се 62,4% испитаника труди колико год може да пренесе информацију и да се споразуме – што је охрабрујућа чињеница, будући да основна сврха учења страног језика и јесте да се успостави комуникација, да се саговорник разуме и да му се пренесе информација, идеја, мисао. Не треба пренебрегнути податак да негативна осећања преовлађују у покушају испитаника да се користе француским језиком, као на пример: бојим се да ћу направити грешку (чак 125 испитаника, што представља половину од укупног броја испитаника), стрепим да ће ми се саговорник или околина смејати (36 испитаника),

страхујем да ћу се осрамотити (49), чак 52 испитаника се стиђи и осећа се нелагодно када треба да користи француски језик. Позитивни осећаји су изражени у мањој мери: свега 23 испитаника се радује када треба да говори на француском, али је подстицајан и мотивишући податак да 95 (38%) испитаника воли када их саговорник исправи уколико се почини грешка – што представља здраворазумско размишљање које подржава да је природно грешити, да то није трагичан и тескобан тренутак и да се исправка зарад правилног учења или коришћења не доживљава као критика, већ као подршка и смерница ка напредовању.

Интересантни и искрени су искази које су испитаници дали у отвореној форми овог задатка: да имају трему, „уплашим се и замуцам и не знам да кажем ни како се зovem“, да се никада чак и не потруде да пробају да изговоре нешто на француском, јер не знају или да знају само нешто основно попут добар дан и довиђења. Битно је поменути исказ да „све разумем, али имам осећај да немам довољан вокабулар да бих се споразумела“, што нам јасно показује да је пасивно знање знатно веће од активног и да не постоји употребна вредност наученог. Позитиван је и исказ „трудим се да бар звучи као француски“, што нам указује да постоји воља и жеља да се француски изговор дотера и усаврши.

Да бисмо јасније и дубље појаснили како се гимназијалци и студенти осећају када се користе француским језиком и када треба да се усмено изразе на овом страном језику, прибегли смо поређењу у односу на независну варијаблу која се тиче периода односно година учења француског језика.

Табела 3. Доминантна осећања док се говори француски у односу на године учења

Када треба да причам француски		Године учења француског језика						р вредност
		0 – 4		4 – 8		8 – 12		
		N	%	N	%	N	%	
Бојим се да ћу направити грешку	не	15	37,5%	88	54,7%	22	44,9%	0,110 ^a
	да	25	62,5%	73	45,3%	27	55,1%	
Стрепим да ће ми се саговорник / околина смејати	не	30	75,0%	142	88,2%	42	85,7%	0,104 ^a
	да	10	25,0%	19	11,8%	7	14,3%	
Стидим се и осећам се нелагодно	не	27	67,5%	130	80,7%	41	83,7%	0,125 ^a
	да	13	32,5%	31	19,3%	8	16,3%	
Страхујем да ћу се осрамотити	не	30	75,0%	132	82,0%	39	79,6%	0,601 ^a
	да	10	25,0%	29	18,0%	10	20,4%	
Радујем се	не	39	97,5%	146	90,7%	42	85,7%	0,161 ^b
	да	1	2,5%	15	9,3%	7	14,3%	
Трудим се колико год могу да пренесем информацију / да се споразумем	не	21	52,5%	56	34,8%	17	34,7%	0,105 ^a
	да	19	47,5%	105	65,2%	32	65,3%	
Волим да ме саговорник исправи када погрешим	не	28	70,0%	101	62,7%	26	53,1%	0,248 ^a
	да	12	30,0%	60	37,3%	23	46,9%	
Нешто друго (наведите шта)	не	40	100,0%	161	100,0%	49	100,0%	-
	да	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	

Испитаници подељени према годинама учења француског језика у односу осећања и изазова са којима се сусрећу када треба да комуницирају на француском показују дистрибутивне разлике у одређеним сегментима, али без статистичке значајности у сваком од питања. Наиме, евидентно се већи проценат негативних осећања попут страха, бојазни, стрепње и стида појављује у категорији испитаника који француски уче мање од 4 године, дакле код почетника; док су позитивна осећања као радост и усхићеност, али и труд и воља који се уложе да се са саговорником разговара, као и прихватање исправке на правилан и здрав начин, у већем проценту присутни код оних испитаника који француски језик уче дуже, више од 8 година. Ипак, величина узорка и велики број категорија представљају ограничавајући фактор ове анализе, па је изостала и статистичка значајност, тамо где је евидентно могла постојати.

Графички приказ 4. Приказ фактора који отежавају коришћење француског језика

Графички приказ 4 нам открива шта је то што ученике/студенте спречава или чак блокира да флуентно и лагодно користе француски језик. Ово питање је такође формулисано у виду вишеструког избора, од понуђених одговора, испитаници су могли да бирају више одговора, имали су могућност и да додају свој посебан став у форми отвореног исказа. Оно што они наводе као основни узрок који их спречава да користе и говоре француски језик је недовољно знање. За ову опцију се одлучило 57,2% испитаника, што је више од половине укупног броја учесника анкете. Велики број испитаника 46,8%, тврди да их управо немогућност свакодневног коришћења француског језика и спречава и блокира да га проговоре и фамилијаризују се са њим, што и представља велики изазов будући да је енглески језик заживео у свим сферама њиховог живота. Знатан број испитаника 23,6% потвђује да су мањак самопоуздања и страх главни фактори који им не дозвољавају да се слободно изразе на француском језику. Занимљив је податак да се код 31 испитаника јавља уверење „не смем да погрешим“ – уверење да се у свему мора бити савршен и да је боље ништа не казати, него погрешити. Одређен број испитаника (32) искрено констатује да је незнање то које је главни разлог зашто не користе француски језик у комуникацији. Охрабрујући је исказ једног испитаника да не постоје никакве препреке које га спутавају да се служи француским језиком. Поменућемо и искрен исказ једног гимназијалца, којим слободно можемо да етикетирамо и остале његове вршњаке, „моја лења и неодговорна глава“.

Анализирајући одговоре испитаника можемо закључити да је друга хипотеза ове студије да ученици/студенти осећају нелагодност, бојазан, мањак самопоуздања када се користе француским језиком делимично тачна. Корисно је сазнање да је више од половине испитаника свесно да је недовољно знање главни камен спотицања. Испитаници су се изјаснили да воле када их саговорник исправи, што значи да схватају корисност исправке која им помаже. Неизоставно је напоменути да се већина испитаника не одлучује да говори на француском због свести коју имају о недовољном знању или чак незнању француског језика. Овај истраживачки задатак нам је потврдио да године учења француског језика ипак утичу на осећања која се побуђују: негативна осећања (бојазан, страх, нелагодност, мањак самопоуздања) заступљенија су на почетном нивоу учења, док позитивна (радост, усхићеност, воља) на страни су оних који су на напредном нивоу и дуже уче француски језик. Битан је податак, који провејава код скоро половине укупног броја испитаника, да велику препреку и блокаду представља управо немогућност свакодневног коришћења француског језика. Ова чињеница представља реалан фактор зашто се многи не усуђују да проговоре на овом страном језику, јер немају прилику када то да ураде нити да дозволе да им овај језик постане близак, пријемчив и приступачан у свакодневној комуникацији.

5. Закључна разматрања

Неоспорно можемо констатовати да препреке приликом учења француског језика су проузроковане недовољним радом и минималном посвећености. Најизраженије потешкоће постоје у усменом изражавању изазване непотпуном вежбом и одабиром неадекватних метода при савладавању француског изговора, вокабулара, граматике.

Педагошке импликације које се намећу из ове студије и дају смернице за даље подучавање и стил преношења знања француског језика су вишеструке и сигнификантне. Чињеница да се ученици и студенти довољно не ангажују у учењу и вежбању француског језика, наводи нас да, ми као наставници и преносиоци како знања тако и мотивације, откријемо адекватан начин и метод. Наша препорука би била да се активности и вежбе интензивирају на ваннаставном нивоу и кроз ванкуррикуларне активности. Постоји велики број смислених језичких апликација и подкаста (посебно су се издвојили *Duolingo*, *HelloTalk*, *Babbel* и *Français facile*) који су у 21. веку и те како доступни и не изискују додатне новчане трошкове, а доступни су увек и свуда. Будући да је језик жива творевина у коју је потребно улагати и континуирано јој се посветити, краће језичке активности, у трајању од 10 до 15 минута, на свакодневном нивоу и мимо наставног процеса у школи или на факултету, ученицима би поспешило знање и зближило их са циљаним другим страним језиком, али и умањило осећај нелагоде и бојазни. Наставници страних језика треба да искористе играчки карактер многих актуелних језичких апликација и подстакну ученике да их користе индивидуално или као заједнички рад у групама. Гамификација може да одигра кључну улогу при утврђивању и обнављању задатака који се ученицима не допадају или им из неког разлога стварају потешкоће. Играње речима и такмичарски дух могу да подстакну процес учења и учине га лакшим и пријатнијим, а педаго-

шки ефекат би се огледао и у практичним активностима усклађеним са наставним јединицама самог курикулума.

Истраживањима је потврђено да време проведено у иностранству на циљаном говорном подручју је један од најјачих фактора за боље познавање језика. Уколико то околности у којима живимо, можда, физички и не дозвољавају, користећи нове технологије и интернет, врло лако можемо да се повежемо са изворним говорницима и говорним окружењем циљаног језика, те ступимо у комуникацију како бисмо схватили употребну и практичну вредност свега онога што учимо. Ученике и студенте треба упутити на онлајн виртуелне радионице, вебинаре и сусрете, као и на алате који ће им приближити француски језик и омогућити да постане део њихове свакодневице.

Мишљења смо да је неопходно наставити са истраживањима из ове области како би се у потпуности разумели фактори који стварају потешкоће при овладавању француским језиком, али уопштено гледајући, било којим страним језиком који се изучава. Неопходно је сагледати и чиниоце који омогућавају приближавањем и лакше одвијање процеса учења, самим тим и сврсисходније и плодносније усвајање циљаног страног језика. Једно од будућих истраживања би могло да буде лонгитудиналног типа. Спроводило би се у дужем временском периоду с циљем да се детаљније испитају и прате исходи интензивираних ваннаставних активности и да ли и какав ефекат оне пружају. Препорука би била спровести и истраживање које би се бавило корелацијом и упоређивањем постигнућа ученика и студената који су се бавили ваннаставним активностима наспрам оних који то нису.

Учење страних језика представља битан феномен како на образовном тако и на општем, глобалном нивоу. Матерњи језик је важан део идентитета сваког појединца и утиче на мишљење и перцепцију света. Језик са културом представља нераздвојиву карику сваког од нас. Али контакт са новим језиком и новом културом може имати импликације и утицати на интеграцију са циљаним језиком и културом. Самостално залагање и ученика и наставника, може допринети побољшању самог наставног и ваннаставног процеса и бољем освешћивању себе и других, своје и друге, различите културе – што би резултирало да се други језик, нематерњи, више не доживљава као страни. Стога, можемо да закључимо да се учење страних језика не везује само за школско, образовно доба, на сва три нивоа, већ представља и треба да послужи за целоживотно учење, усавршавање и напредовање.

Цитирана литература

- BAJRIĆ 2009: BAJRIĆ, Samir. *Linguistique, cognition et didactique: principes et exercices de linguistique-didactique*. Paris: PUPS, 2009.
- BOŽINOVIĆ i PERIĆ 2012: BOŽINOVIĆ, Nikolina i Barbara PERIĆ. „Употреба стратегија учења и односу на знање и разину учења страног језика”. *Методички огледи: часопис за филозофију одгоја*, knj. 19, br. 2 (2012): str. 115-135.
- COUNCIL OF EUROPE 2001: COUNCIL OF EUROPE. *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
- FILIPOVIĆ, VUČO i dr. 2006: FILIPOVIĆ, Jelena i Julijana VUČO, Ljiljana ĐURIĆ. „Рано учење

- stranih jezika u Srbiji: od pilot modela do nastave stranih jezika za sve". *Inovacije u nastavi*, knj. 19, br. 2 (2006): str. 113-124. [orig.] ФИЛИПОВИЋ, Јелена и Јулијана ВУЧО, Љиљана ЂУРИЋ (2006). „Рано учење страних језика у Србији: од пилот модела до наставе страних језика за све”. *Иновације у настави*, књ. 19, бр. 2 (2006): стр. 113-124.
- GARDNER 2010: GARDNER, Robert. *Motivation and second language acquisition: the socio-educational model*. New York: Peter Lang, 2010.
- GUBERINA 2010: GUBERINA, Petar. *Govor i čovjek : verbotonalni sistem*. Zagreb: Suvag ArTresor naklada, 2010.
- HORVIC, HORVIC i dr. 1986: HORWITZ, Elaine and Michael HORWITZ, Joann COPE. „Foreign Language Classroom Anxiety”. *The Modern Language Journal*, vol.70, no. 2, 1986, pp. 125-132.
- JAGUELO 1988: YAGUELLO, Marina. *Catalogue des idées reçues sur la langue*. Paris: Editions du Seuil, 1988.
- JUNG 1991: YOUNG, Dolly Jesusita. „Creating a Low-Anxiety Classroom Environment: What Does Language Anxiety Research Suggest?”. *The Modern Language Journal*, vol.75, no. 4, 1991, pp. 426-439.
- KINGINDŽER 2008: KINGINGER, Celeste. „Language learning in study abroad: case studies of Americans in France”. *Modern Language Journal*, vol. 92, no. S1, 2008. <<https://doi.org/10.1111/j.1540-4781.2008.00821.x>>. 02.05.2021.
- KRAŠEN 1982: KRASHEN, Stephen. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Oxford: Pergamon Press, 1982.
- MAKSIMOVIĆ i OSMANOVIĆ 2020: MAKSIMOVIĆ, Jelena i Jelena OSMANOVIĆ. *Statistički testovi u pedagoškim istraživanjima*. Niš: Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, 2020. [orig.] МАКСИМОВИЋ, Јелена и Јелена ОСМАНОВИЋ. *Статистички тестови у педагошким истраживањима*. Ниш: Филозофски факултет Универзитета у Нишу, 2020.
- OXFORD ADVANCED LEARNER'S DICTIONARY: „FAUX AMIS”. Oxford Advanced Learner's Dictionary. <<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/false-friend>>. 24.04.2021.
- PETROVIĆ 2019: PETROVIĆ, Danijela S. *Umešnost komuniciranja, Teorijski i praktični aspekti*. Beograd: CLIО, 2019. [orig.] ПЕТРОВИЋ, Данијела С. *Умешност комуницирања, Теоријски и практични аспекти*. Београд: CLIО, 2019.
- PIVČEVIĆ 2018: PIVČEVIĆ, Maja. „Iskustva lektora stažista u nastavi francuskog jezika na Sveučilištu u Zadru”. *Jezici i kulture u vremenu i prostoru VII/1* (2018): str. 493-503.
- RAKIĆ 2014: RAKIĆ, Branko. *Ritam i intonacija u francuskom jeziku. Predlog modela za korigovanje grešaka na polju prozodije francuskog jezika kod srbofonih studenata* (doktorska disertacija). Beograd: Filološki fakultet, 2014.
- VUČO i FILIPOVIĆ 2013: VUČO, Julijana i Jelena FILIPOVIĆ. „Serbian roadmap toward European plurilingualism”. *Actualizaciones en Comunicacion Social Centro de Linguistica Aplicada: Santiago de Cuba*. <https://www.academia.edu/4024929/Serbian_roadmap_toward_European_plurilingualism>. 28.04.2021.

Neda Maenza

**SETBACKS UNDERLYING LEARNING FRENCH AS A SECOND FOREIGN LANGUAGE
AT THE SECONDARY AND TERTIARY LEVEL OF EDUCATION**

Learning foreign languages is nowadays highly ranked both, within the global and educational level. The educational system of our country has recognized the importance of foreign languages learning, and in addition to the mother tongue, it promotes knowledge of at least two languages, which enables individuals to use them in accordance with their needs and interests.

In this paper, we wanted to emphasize and draw attention to the importance and influence of individual factors like commitment and feelings that arose in the process of learning foreign languages.

The aim of this research is to examine the difficulties encountered by Serbophone pupils and students, who at the secondary and tertiary level of education, learn French as a second foreign language, and through pedagogical implications to contribute to educational practice.

Through the analysis of the answers to the questionnaire and the interpretation of the results of the research in which 250 respondents from high school and university level participated, we come to know that the challenges in learning French are caused by insufficient work, minimal learning and commitment. The research confirmed that the years of learning French still affect the feelings that are aroused: negative feelings are more present at the initial level of learning, while positive ones are on the side of those who are at an advanced level and learn French longer. An important insight is that a great obstacle and blockade is the impossibility of using the French language on a daily basis.

Keywords: foreign languages learning, French language, pupils, students, language difficulties